

Brussel, 14/03/2018

**Belfius publiceert een geactualiseerde versie van zijn
Typologie van de gemeenten
een unieke tool die onder meer de 19 Brusselse gemeenten vergelijkt
op basis van 150 indicatoren**

De gegevens van de 589 gemeenten van het land met elkaar kruisen om ze onderling met elkaar te vergelijken op grond van hun demografische, morfologische en sociaal-economische kenmerken, en daarmee de lokale beheerders en mandatarissen een instrument in handen spelen dat hen toelaat de grote (financiële) maatschappelijke uitdagingen af te lijnen. Dat was 20 jaar geleden de bedoeling van de eerste Typologie van de gemeenten, een studie die mettertijd een referentiewerk is geworden voor tal van instanties zoals toezichhoudende overheden, instellingen voor statistiek, universiteiten, de NBB enz.

Ondertussen zijn de Vlaamse, Brusselse en Waalse gemeenten flink veranderd en die verandering zal niet snel stilvallen. Onze gemeenten zullen blijven evolueren om het hoofd te kunnen bieden aan de grote uitdagingen van onze samenleving (mobiliteit, vergrijzing enz.).

Precies om een beter idee te krijgen van deze evolutie en de impact ervan op factoren zoals bijvoorbeeld mobiliteit, levensstandaard, economische activiteit of infrastructuur stelt Belfius een geactualiseerde versie voor van zijn Typologie van de gemeenten. Een unieke analyse in zijn soort, met een vergelijking van de gemeenten op basis van niet minder dan 130 indicatoren die toelaat de uitdagingen van elk type gemeente in kaart te brengen.

Enkele kernboodschappen

✓ **Specifieke kenmerken voor het Brussels Gewest:**

- Gemeenten die behoren tot eenzelfde agglomeratie → intra-stedelijke uitsplitsing
- niet homogeen gemeentelijk grondgebied → grote verschillen naargelang de "wijken"
- "levensstandaard" en "demografische dynamiek" gecombineerd → rijkere maar verouderende gemeenten vs. minder begoede maar verjongende gemeenten

4 "clusters" + Brussel Stad

- ✓ **Residentiële gemeenten in het noordwesten:** forse demografische aangroei, gezinnen, inkomensniveau $\geq$ gewestelijk gemiddelde
- ✓ **Residentiële gemeenten in het zuidoosten:** hoog inkomen, wooncomfort, lagere demografische aangroei, vergrijzende bevolking
- ✓ **Gemeenten van de "eerste gordel":** inkomen < gemiddelde, armoede, hoge bevolkingsdichtheid en dichte bebouwing, groot aandeel van "alleenstaanden", veel kantooractiviteit
- ✓ **Gemeenten in industriële reconversie in de kanaalzone:** forse demografische aangroei, groot aandeel buitenlandse bevolking, inkomen < gemiddelde, gemengd profiel: residentieel & economische activiteiten (industrie, distributie enz.)
- ✓ **Brussel Stad :** grote aantrekkingskracht / belangrijk centrum voor tewerkstelling en diensten, activiteit van het type industrie & transport, zeer verscheiden territorium op sociaaleconomisch vlak en inzake bebouwing

Uitdagingen voor de volgende bestuursperiode.

Voorbeelden :

- ✓ **Residentiële gemeenten in het noordwesten:** demografische uitdaging door de komst van jonge gezinnen en aanwezigheid van een oudere bevolking
  - openbare infrastructuur zal zowel moeten tegemoetkomen aan de behoeften van de jongeren (bv. voor de allerkleinsten, voor cultuur en sport) en tegelijkertijd de ouder wordende bevolking een voldoende sociaal aanbod doen (aangepaste woningen)
  - toezien op het behoud van de openbare ruimten ook al is er een toenemende impliciete vraag naar nieuwe woningen
- ✓ **Gemeenten van de "eerste gordel":** "centrum voor tewerkstelling en diensten"
  - toezien op het goed beheer van de infrastructuur voor die activiteiten (door bv. te vermijden dat gebouwen met economische doeleinden ongebruikt blijven)
  - "wijken" met tegengestelde sociaal-economische kenmerken
  - druk van woon-werkpendel onder meer op het vlak van de mobiliteit.

Waarom een typologie van de gemeenten?

De gemeente is de lokale instantie die het dichtst bij de burger staat, maar ook de basisentiteit vormt van ons land. De facto hangt de werking ervan in grote mate af van zijn intrinsieke kwaliteiten zoals de geografische ligging, de specifieke kenmerken van zijn inwoners of zijn economisch weefsel. In werkelijkheid wordt elke gemeente op grond van een groot aantal factoren in zijn eigen unieke context geplaatst.

Dankzij de structuur van deze typologie (d.w.z. homogene groepen van gemeenten) kan ook worden gebroken met een soms monolithisch beeld van de gemeentesector en kan de aandacht worden gevestigd op soms **tegengestelde evoluties van gemeenten**, wat tot uiting komt in evenveel **beperkingen en uitdagingen voor de gemeentebestuurders**.

Naast de stijloefening bestaat het reële belang van het samenstellen van homogene categorieën van gemeenten op basis van hun sociaal-economische omgeving erin om aan de gemeentebestuurders **een extra referentiekader** in handen te spelen met het oog op een pertinente analyse en vergelijking van de **financiële staten** ("benchmark") van hun bestuur (fiscaal vermogen, het investeringsniveau, de kosten voor sociale bijstand en veiligheid, de schuldgraad enz.). Die behoefte zal des te duidelijker naar voren komen voor de nieuwe gemeentelijke verkozenen die binnenkort actief zullen worden na de gemeenteraadsverkiezingen van 2018.

Tijdens de voorgaande dienstjaren wierp de analyse licht op de eigen statistische dynamiek van elk gewest van het land. Daarom werd de **oefening opnieuw gedaan per gewest (Vlaanderen, Wallonië en Brussel)**.

Een referentiestudie die een update nodig had

Die aanpak is niet nieuw, aangezien het gaat om de tweede actualisering sinds de eerste typologie van 1997, die voor het eerst werd geactualiseerd in 2007. Op tijd van één decennium hebben bepaalde gemeenten immers grondige wijzigingen ondergaan, zowel in hun grondgebied als wat hun bevolking of hun economische activiteiten aangaat. Aan de vooravond van een nieuwe gemeentelijke bestuursperiode moest deze typologie dus worden geactualiseerd op basis van de meest recente statistieken.

De sociaal-economische typologie van Belfius verwierf een zekere bekendheid in België in die mate dat er op dit moment geen enkel equivalent voorhanden is. Naast de diverse financiële analyses die werden uitgewerkt door Belfius, wordt deze typologie van de gemeenten eveneens gebruikt door tal van derde organisaties zoals instituten voor de statistiek, universiteiten, toezichthoudende overheden, de NBB enz.

Een zeer leerrijke strategische uitdaging

Het specifieke karakter van elke gemeente wordt gemeten aan de hand van tal van sociaal-economische gegevens (grondbestemming, inkomensniveau, demografische structuur, economische activiteit enz.) die worden gepubliceerd door de diverse officiële instellingen voor de statistiek¹. Op basis van een databank met meer dan 150 indicatoren die beschikbaar zijn per gemeente, konden dankzij gebruikmaking van een zeer uitgebreide statistische methode² enkele synthetische dimensies naar voren worden gehaald ("factoren" genoemd).

Zo toont die analyse voor de **19 Brusselse gemeenten** duidelijk aan dat de statistische gegevens vooral draaien rond 5 belangrijke pijlers (of "factoren")³:

- Een gemengde dimensie met een koppeling van **de levensstandaard en de demografische dynamiek** ("Financiële welstand – vergrijzing" t.o.v. het duo "armoede – verjonging")
- De **gezinsstructuur**, nl. het verschil tussen "echte" gezinnen en gezinnen die bestaan uit alleenstaanden.
- De aantrekkingskracht als "**centrum voor tewerkstelling en diensten**"
- De **toename van de schoolbevolking** (evolutie op 10 jaar)
- Het **economisch karakter** dat gericht is op industrie en transport

Elke gemeente krijgt een "score als gemeente" die de gemeente positioneert t.o.v. het gewestelijk gemiddelde voor elk van de 5 dimensies. Die eerste fase van de analyse bevat al enorm veel informatie en maakt het mogelijk bepaalde vaststellingen onder de aandacht te brengen:

- **Sterk uiteenlopende levensstandaarden**

De dimensie "**levensstandaard en demografische dynamiek**" is een factor die wordt verkregen door rekening te houden met tal van variabelen:

1. De kwantificering van de levensstandaard met statistieken over het inkomensniveau (belastbaar inkomen per inwoner, gemiddeld uurloon enz.) maar ook het comfort van de woningen (bv. het aantal woningen met centrale verwarming, met op zijn minst één badkamer enz.) of maatschappelijke indicatoren (werkloosheid, wanbetalingen voor kredieten enz.).
2. De evolutie van de leeftijds piramide en meer bepaald de trend naar verjonging of vergrijzing (bv.: het aandeel in de bevolking van de 0 tot 6-jarigen, de gemiddelde nataliteit enz.)

In tegenstelling tot de andere twee gewesten, waar de dimensies "levensstandaard" en "demografische dynamiek" twee aparte dimensies vormen, worden die 2 dimensies in het Brussels Gewest samen bekeken.

Zodoende maakt de verkregen factor een verschil tussen aan de ene kant **de rijkere maar verouderende gemeenten** en aan de andere kant de **meer bescheiden gemeenten met een evenwel verjongende** bevolking.

De kaart van die factor illustreert dat de rijkste gemeenten met een meer uitgesproken verouderende bevolking, vooral gelegen zijn in het zuidoosten van het Brussels Gewest. Het gaat om de uitgesproken residentiële gemeenten die erg in trek zijn om hun leefomgeving, maar waarbij de vastgoedprijzen een rem vormen op de vestiging van jonge gezinnen.

Daartegenover staan de gemeenten met een meer bescheiden levensstandaard, die evenwel aan het verjongen zijn, en die vlak bij Brussel Stad gelegen zijn. Het gaat om de gemeenten met vastgoed dat betaalbaarder is voor jonge gezinnen met een toenemend inkomen, maar die ook meer te maken krijgen met de golf van internationale immigratie en de maatschappelijke uitdagingen (sociale bijstand en sociale integratie) die daarmee gepaard gaan.

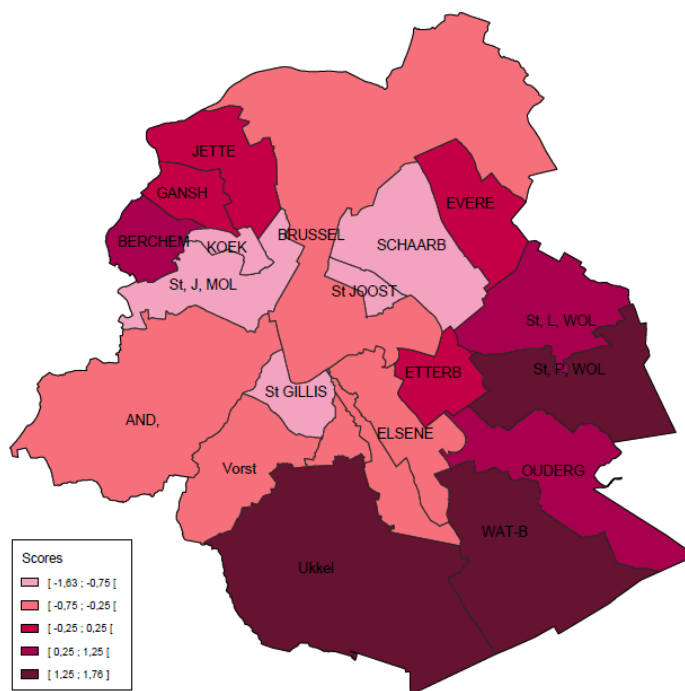
¹ De directie statistiek van de FOD Economie (StatBel), Statistiek Vlaanderen, Het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) of het Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique (IWEPS)

² de zgn. "factoranalyse"(cf. bijlage)

³ Merk op dat de factoren worden voorgesteld in afnemende volgorde van belangrijkheid. Meer specifiek zijn de eerste drie factoren dominant wat hun verklarend vermogen betreft.

Kaart met de gemeentescores voor de dimensie "Levensstandaard - vergrijzing (+) / Armoede - verjonging (-)"

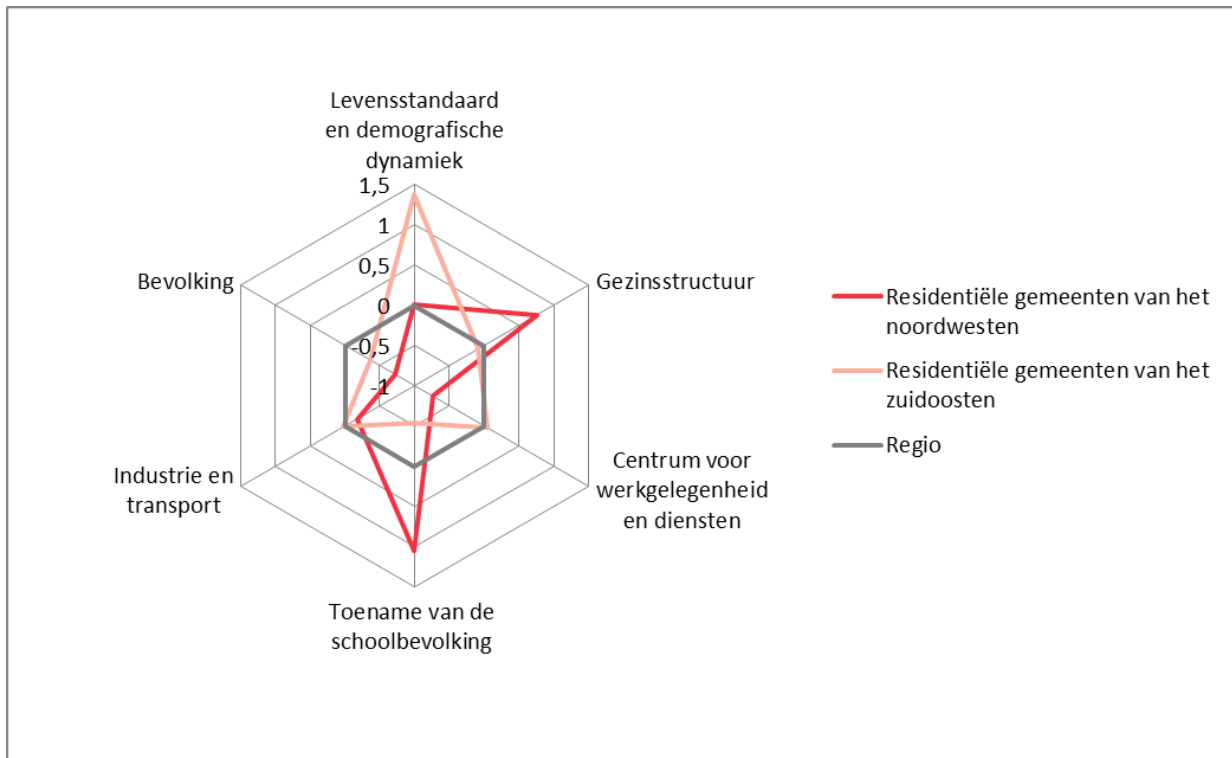
De gemeentecategorieën (5 clusters): een kruiselingse kijk op de vijf dimensies

Vevolgens werd er een tweede statistische verwerking (clustering) toegepast op basis van de scores die de gemeenten behaalden voor elk van de factoren (basisdimensies) om de gemeenten onder te brengen in statistisch homogene groepen (of "clusters"). Die groeperingsmethode of "clustering" maakt het mogelijk een onderscheid te maken tussen de volgende **5 Brusselse clusters**:

		Gemeenten	Dominante factoren
B1	Residentiële gemeenten van het noordwesten	Ganshoren, Evere, Koekelberg, Jette, Sint-Agatha-Berchem	<ul style="list-style-type: none"> • Forse demografische toename (schoolpopulatie) • "Gezinnen" • Inkomensniveau >= gewestelijk gemiddelde
B2	Residentiële gemeenten van het zuidoosten	Sint-Lambrechts-Woluwe, Oudergem, Sint-Pieters-Woluwe, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde	<ul style="list-style-type: none"> • Hoog inkomen • Wooncomfort • Lagere bevolkingsgroei • Vergrijzing bevolking
B3	Gemeenten "1ste gordel"	Etterbeek, Elsene, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Node	<ul style="list-style-type: none"> • Inkomen < gemiddelde • Sociale indicatoren → armoede • Hoge bevolkingsdichtheid en dichte bebouwing • Groot aandeel van "alleenstaanden" • Belangrijke "kantooractiviteit"
B4	Voormalige industriële gemeenten van de kanaalzone	Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek, Vorst, Schaarbeek	<ul style="list-style-type: none"> • Forse demografische aangroei • Groot aandeel buitenlanders in bevolking • Inkomen < gemiddelde • Gemengd profiel: residentieel & econ. activiteiten (industrie, distributie enz.)
B5	Brussel Stad	Brussel Stad	<ul style="list-style-type: none"> • Grote aantrekkingskracht / belangrijk centrum met tewerkstelling en diensten • Activiteit van het type industrie & transport • Sterk uiteenlopend territorium op sociaal-economisch en inzake bebouwing

Bij wijze van voorbeeld positioneert onderstaande grafiek op basis van 6 basisdimensies (5 factoren + Bevolking) de twee clusters die gekenmerkt worden als "residentieel" in het Brussels Gewest (nl. de residentieële gemeenten van het zuidoosten aan de ene kant en de residentieële gemeenten van het noordoosten aan de andere kant).

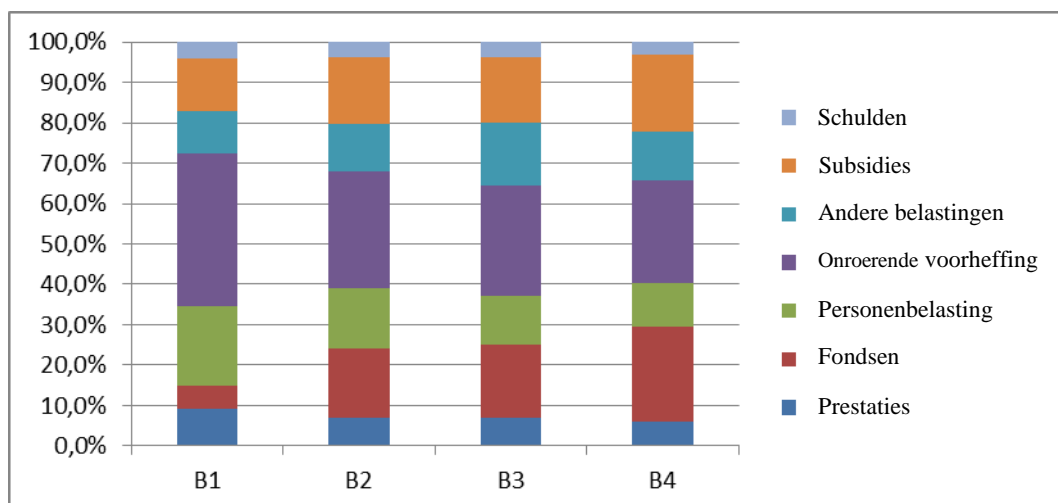

Een typologie die zorgt voor een beter inzicht in de financiën en de uitdagingen van de gemeenten...

Naast het maatschappelijk en het demografisch nut, biedt de typologie nog een andere kijk op het bestuur van een gemeente.

In de eerste plaats **de financiële structuur**. Onderstaande grafiek toont de ontvangstenstructuur per cluster van de nieuwe typologie van de gemeenten (buiten het specifieke geval van Brussel Stad).

Zodoende zullen de gemeenten van cluster B1 (residentieel) meer inkomsten ontvangen van hun residentieële bevolking, nl. door de fiscaliteit op de gebouwen (onroerende voorheffing) en de fiscaliteit op de lonen (personenbelasting). De gemeenten van cluster B4 daarentegen, die een meer bescheiden levensstandaard hebben en een economische component die gericht is op industrie en transport, zullen hun inkomsten meer beïnvloed zien door toelagen en door de inkomsten uit fondsen, die doorgaans een compensatie vormen voor de lagere eigen inkomsten (prestaties, onroerende fiscaliteit en inkomensfiscaliteit).

Vervolgens **wat de maatschappelijke uitdagingen aangaat**. De sociaaleconomische kenmerken van de gemeente gaan een grondige invloed hebben op de prioriteit die wordt gegeven aan het optreden van de gemeentelijke bestuurders, en ook op de financiële uitdagingen.

Zodoende moeten de **residentiële gemeenten in het noordwesten** het hoofd bieden aan een demografische uitdaging die gekenmerkt wordt door de komst van jonge gezinnen en het bestaan van een oudere historische bevolking. Zij zullen dus een bijzondere inspanning moeten leveren om te zorgen voor de maatschappelijke samenhang tussen de diverse lagen van hun bevolking. De openbare infrastructuur zal dus moeten tegemoetkomen aan de behoeften van de jongeren (bv. voor de allerkleinsten, voor cultuur en sport) en tegelijkertijd de ouder wordende bevolking een voldoende sociaal aanbod doen (aangepaste woningen). Bovendien zullen zij moeten toezien op het behoud van de openbare ruimten in weerwil van de toenemende impliciete vraag naar nieuwe woningen.

Daartegenover moeten de **gemeenten van de "eerste gordel"** ⁴ door hun kenmerk als "centrum voor tewerkstelling en diensten" toezien op het goed beheer van de infrastructuur voor het opvangen van die activiteiten (door te vermijden dat gebouwen met economische doeleinden ongebruikt blijven). Zij moeten ook rekening houden met een sterk verscheiden residentiële bevolking die bestaat uit nieuwe jonge werknemers met een toenemend inkomen, buitenlandse werknemers met een bevoorrecht statuut (Europese Unie) of met een kansarme achtergrond (internationale immigratie) en met minder begoede inwoners. Daar ontstaan er systemen met "wijken" met aan elkaar tegengestelde sociaal-economische kenmerken, met aan elkaar tegengestelde behoeften inzake openbare diensten (maatschappelijke integratie in bepaalde wijken en een aanbod qua ontspanning en cultuur in andere wijken). Daarbovenop komt de druk van de woon-werkpendel naar Brussel onder meer op het vlak van de mobiliteit.

Perscontact

Ulrike Pommée
 Ulrike.pommee@belfius.be / press@belfius.be
 02 222 02 57

⁴ B3 in de nomenclatuur. Etterbeek, Elsene, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Node Die worden als dusdanig gekenmerkt vooral door een meer bescheiden levensstandaard en een activiteit als "centrum voor tewerkstelling en diensten".

